

Biblistika v ČKD: důvody ke chvále i ke kritice*

Testováno na dvou tématech: jazyk Nového zákona
a Marie Magdaléna

Ladislav Tichý

Časopis ČKD (od r. 1828 do r. 1852 pod názvem „Časopis pro katolické duchovenstvo“ a od r. 1860 do r. 1948 jako „Časopis katolického duchovenstva“) obsahoval řadu článků s biblickou tematikou. Tyto příspěvky se však nevyskytují rovnoměrně, některé ročníky jsou zcela bez exegetických článků, ale v určitých obdobích je takových příspěvků zřetelně více, protože v té době byl aktivní určitý pilný autor. V 60. letech 19. století to byl např. Jan Turner, profesor Nového zákona v Českých Budějovicích. Koncem 19. století se začal publikačně uplatňovat profesor Karlovy univerzity Jan Ladislav Sýkora († 1923), a především v době mezi světovými válkami byl publikačně velmi plodný (svými spíše kratšími, ale četnými příspěvky) redemptorista Josef Miklík († 1947), který působil v řádovém učilišti v Obořišti. Některá další jména by se jistě dala připojit. Důležitější je však otázka kvality biblických příspěvků. Je jasné, že třebaže ČKD byl určen kněžím, neměl striktně vědecký charakter a zdaleka se nevěnoval speciálně biblickým tématům. Proto je zřejmé, že biblické články měly sloužit především k doplnění či oživení vědomostí o Písmu svatém a jeho obsahu. Tomu odpovídá např. série článků na pokračování „Apoštolské cesty sv. Pavla s obzvláštním pohledem na jeho listy“ v letech 1844 a 1845 (od J. Roštlapila) nebo také pětidílný seriál pojednání o příbuzenském vztahu tzv. bratří Páně s Pánem Ježíšem (od J. L. Sýkory), který vycházel v r. 1896.

Blíže si všimneme příspěvků ke dvěma dost rozdílným tématům. Na jedné straně je to jeden článek, který chce zdůraznit důležitost znalosti řečtiny pro porozumění Novému zákonu a který vyšel v r. 1852. A potom jsou to celkem čtyři příspěvky (z let 1830, 1862, 1916 a 1937), které jsou věnovány novozákonní postavě Marie Magdalény.

* Tato studie je výsledkem badatelské činnosti podporované Grantovou agenturou České republiky v rámci grantu GA ČR P401/12/G168 „Historie a interpretace Bible“.

1. ZNALOST JAZYKA NOVÉHO ZÁKONA

V březnovém, tj. 3. čísle *Časopisu pro katolické duchovenstvo* ročníku 1852 vyšel článek s názvem „Praktický důkaz, že známost řeckého jazyka k dokonalému porozumění Písmům svatým Nového Zákona velmi potřebná jest“.¹ Jeho autorem je Jan Evangelista Krbec. U jeho jména pod titulem článku je uvedeno „Rektor“.² Žil v letech 1791–1857, byl autorem řady duchovních pojednání a knih a připravil k vydání tzv. Bibli konsistorní (vyšla r. 1851), která byla upravenou reedicí Bible české od Františka Faustina Procházky z r. 1804. Už z názvu článku se dá odhadnout, čeho se bude týkat. Jde samozřejmě o vystižení významu řeckých slovesných tvarů. Čeština je zde nepochybně ve výhodě oproti jiným jazykům (jako je např. němčina nebo latina), protože pomocí párových slovesných dvojic rozlišuje slovesný vid. Krbec správně říká, že vlastně tato skutečnost nepotřebuje dokazování, protože je „to věc sama sebou patrná“.³ Náš autor se ovšem samozřejmě o „praktický důkaz“ pokusil. Jeho výsledek však může uspokojit jenom z malé části. Článek však sledoval ještě druhý cíl. Připomíná jej výslovně redakční poznámka pod čarou, která je připojena k titulu článku a která říká, že Krbcovo pojednání je důležité „i k zvelebení našeho mateřského jazyka.“⁴ Ovšem splnění tohoto úkolu není možné zcela oddělit od prvního záměru, který ohlašuje titul článku.

Základní poukaz na význam řeckých slovesných tvarů, v první řadě aoristu, je správný a z hlediska své doby nepochybně podnětný. Ale když se podíváme na jednotlivé příklady, nejsou všechny zdaleka přesvědčivé. Týká se to nezdědka také jeho poznámek k němčině, částečně i k latině. Dá se v podstatě souhlasit s Krbcem v tom, že aorist „vyznačuje věc minulou a v minulosti ukončenou docela samostatně, beze všeho potahu na jinou, buď současnou aneb pozdější minulost“.⁵ Ale jeho příklad „ἔγραψα, scripsi, nikoli *ich schriebe, psal jsem, nýbrž ich habe geschrieben, aneb alespoň ich schriebe auf, napsal jsem*“⁶ nelze z hlediska němčiny plně

¹ *Časopis pro katolické duchovenstvo* 1852, č. 3, s. 137–148.

² Tento titul se vztahuje patrně k jeho funkci ředitele prozatímní kněžské kázně u sv. Jiří, kterou vykonával od r. 1835. Viz *Ottův slovník naučný*, 15. díl, Praha: J. Otto, 1900, s. 102.

³ „Praktický důkaz,“ s. 137.

⁴ Tamtéž.

⁵ „Praktický důkaz,“ s. 139.

⁶ Tamtéž.

podepsat. Německé préteritum (tradičně nepřesně nazývané imperfek-
tum) nevyjadřuje samo o sobě nedokonavý vid na rozdíl od složen-
ho minulého času, tzv. perfekta, jak se zdá, že předpokládá náš autor.
Tyto dva německé minulé časy nemají sice stejný význam, ale přesto se
k vyjádření stejné myšlenky mohou z velké části zaměnit.⁷ Předpona
auf- může u některých sloves vést k významu, který je v běžném užití
dokonavý (např. u slovesa *aufblühen*, „rozkvést“), ale u slovesa *aufschrei-
ben* takovou sílu zřejmě nemá. K dokonavému chápání svádí asi český
ekvivalent „napsat“, protože jeho nedokonavý protějšek „napisovat“ je
prakticky neužívaný. Ale ekvivalent „popsat“ má již užívaného partne-
ra „popisovat“. A oba tyto vidy jsou zahrnuty v německém slovese *auf-
schreiben*. Jinak se zdá, že náš autor vůbec nebere v potaz, že řecký aorist
slouží běžně k líčení historických událostí, k čemuž se v němčině právě
velmi dobře hodí jednoduché préteritum, takže Krbcova kritika němec-
kého překladu aoristu tímto časem, který on nazývá nevhodně – třebaže
se jen drží tehdy užívané terminologie – „polominulý“,⁸ jde mimo věc.
Také není poznat, že by si náš autor uvědomoval různá užití aoristu,
protože se dá rozlišit např. nejen aorist ingresivní a efektivní, ale také
komplexivní (neboli globální),⁹ který už odpovídá často našemu nedo-
konavému vidu (např.: ἐβασίλευσεν ἔτη τεσσαράκοντα „vládl čtyřicet
let“).

Článek se neomezuje na příklady indikativu. Ale právě u jiných
slovesných způsobů, konkrétně u imperativu, je v řečtině situace ještě
komplikovanější. I v imperativu rozlišují řecká slovesa vid. Toto základ-
ní rozlišení Krbec správně konstatuje (Řek „nejen trvale, ale i ukončeně
aoristem rozkazuje, jakož i Slovan“¹⁰). Je možné říci, že imperativ pré-
zentu slouží k rozkazům obecného významu, zatímco imperativ aoristu
k rozkazům specifickým.¹¹ Ale od tohoto základního rozlišení existuje

⁷ Viz např. E. HENTSCHEL(OVÁ) – H. WEYDT, *Handbuch der deutschen Grammatik*, 3. vyd.,
Berlin: De Gruyter, 2003, s. 107. – V německé televizi se v titulcích pro neslyšící příleži-
tostně (zřejmě z důvodů úspory místa) objevuje préteritum, ačkoliv osoby na obrazov-
ce užívají perfekta.

⁸ „Praktický důkaz,“ s. 139; podle Krbce aorist překládá „Němec pak dosud chybně
svým polominulým časem“.

⁹ Viz např. H. v. SIEBENTHAL, *Griechische Grammatik zum Neuen Testament*, Giessen: Brun-
nen, 2011, s. 313–315.

¹⁰ „Praktický důkaz,“ s. 145.

¹¹ Srov. B. M. FANNING, *Verbal Aspect in New Testament Greek*, Oxford: Clarendon Press,
1990, s. 327.

řada výjimek, které jsou dány územ. A úzus a kontext pak se uplatňuje i při překladu do češtiny. Tuto nedomyšlenost můžeme vidět u našeho autora, když rozebírá překlad slov ustanovení eucharistie v Mt 26,26n. Říká, že imperativ φάγετε v překladu do češtiny „má být ‘snězte’“.¹² Jedná se o specifický rozkaz, ale to je poznat pomocí kontextu i z tradičního a stylisticky lepšího českého překladu „jezte“. U následujícího verše pak zastává názor, že smyslu πείτε ἐξ αὐτοῦ πάντες se můžeme „jen poněkud přiblížit, překládajíce ‘Napíte se z toho všichni.’“¹³ Toto řešení sice následuje Český studijní překlad, který má „Napijte se z něho všichni“. Ale většinový a tradiční překlad „pijte“ plně odpovídá kontextu, z něhož je charakter rozkazu dostatečně poznat. Dost povrchní lingvistické povědomí můžeme vidět také v hodnocení latinského překladu „accipite“ řeckého příkazu λάβετε v Mt 26,26. Podle Krbce je správný, protože „předložka ‘ad,’ spojená s ‘capio, capite,’ působí poněkud ukončenost“.¹⁴ Oproti tomu kritizuje překlad stejného řeckého tvaru pomocí „sumite“ v Mk 14,22.¹⁵ Vůbec si neuvědomil, že „ad-“ spíše vyjadřuje směr než dokonavost. Je to podobné jako v češtině, kde předpona přinemění vid, protože existuje dokonavé „přijmout“ i nedokonavé „přijímat“. Dále náš autor schvaluje překlad Mt 13,1 „V ten den vyšel Ježíš z domu, seděl podlé moře“¹⁶ (tak např. F. F. Procházka) a odmítá „sedl, posadil se vedlé moře“, („sedl podle moře“ má Bible Kralická), protože v řeckém textu je imperfektum ἐκάθητο.¹⁷ To je ovšem čistě mechanická aplikace základního pravidla. Moderní české překlady mají právem „sedl“, „usedl“ nebo „posadil se“, protože sled líčených událostí to logicky vyžaduje a „usedl“ samozřejmě implikuje následující „seděl“ z původního textu.

Ačkoliv základní východisko o vidovém rozlišení je správné, zdaleka neplatí, že každý aorist odpovídá v češtině vidu dokonavému a každé imperfektum vidu nedokonavému. Zdá se, že si toho není náš autor vůbec vědom. Také je poznat, že okolnosti, kontext a jazykový úzus našeho autora zajímají snad jen proto, aby si potvrdil svůj překlad.¹⁸ Ale mu-

¹² „Praktický důkaz,“ s. 146.

¹³ „Praktický důkaz,“ s. 147.

¹⁴ „Praktický důkaz,“ s. 146.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ „Praktický důkaz,“ s. 139.

¹⁷ „Praktický důkaz,“ s. 139n.

¹⁸ Srov. jeho zdůvodňování překladu slov ustanovení eucharistie: „Praktický důkaz,“ s. 146n.

síme přiznat, že o vlivu kontextu na význam slovesného tvaru aspoň podvědomě něco ví. Je to vidět z jeho příkladu perfektního významu latinského „dixi“, kterým řečníci ukončovali svou řeč. Krbec říká, že to má „docela zvláštní význam, jako by řekl: domluveno! konec řeči!“.¹⁹ Význam je však zde dán kontextem, ne pouhým slovesným tvarem. Tento poznatek by měl náš autor aplikovat i na význam řeckých slovesných tvarů.

Musíme však zmínit i jeden velmi pozitivní názor. Týká se překladu a interpretace. Krbec říká, že interpret si nemá smysl slov „přistřihovati: nýbrž má ho nechati a vykládati, jak jest a stojí, navzdor jiným podobným, avšak v některých případech rozdílným místům, buď u téhož spisovatele, aneb u jiných o též věci vypravujících.“²⁰ To je velmi rozumná zásada.

Celkově můžeme říci, že tento článek je průkopnický, protože vykročil správným směrem. Pozitivní je poukaz na nutnost vycházet při překladu a interpretaci z původního biblického textu. V detailech však se autor plně neosvědčil. Důležité je nastoupení správné cesty, i když počáteční kroky jsou v dětských střevíčkách, které klopýtají. I tak je škoda, že Krbcův hlas neměl patřičnou ozvěnu, protože ještě na náhrobku A. C. Stojana na Velehradě můžeme číst v závěru citátu ze Sk 20,35: „blazejší jest dáti nežli bráti“. Zde je jasné, že nedokonavý vid „dávati“, který máme v současných českých překladech, nejen kopíruje infinitiv prézentu διδόναι v originálu, ale také mnohem lépe odpovídá smyslu výpovědi a hladce zapadá do souvislosti.

2. MARIE MAGDALÉNA

Téma o Marii Magdaléně je úplně jiné. Pozoruhodně jsou mu věnovány v ČKD v rozpětí o něco více než sto let čtyři příspěvky. První byl publikován už v 3. ročníku časopisu v r. 1830. Nese název „Maria Magdalenská“ a jeho autorem je Vincenc (Vincencius) Zahradník.²¹ Tento

¹⁹ „Praktický důkaz,“ s. 143n.

²⁰ „Praktický důkaz,“ s. 142.

²¹ V. ZAHRADNÍK, „Maria Magdalenská“ *Časopis pro katolické duchovenstvo* 1830, č. 4, s. 519–532.

autor publikoval v ČKD řadu článků.²² Ve svém článku o Marii Magdaléně se hned na začátku zmiňuje o problému identifikace její osoby, když uvádí několik biblických míst z evangelií (Lk 7,37–50; Mt 26,7; Mk 14,3; Jan 12,3; Lk 8,2; Mk 16,9; Jan 11,2) a ptá se: „Zdali to byly tři od sebe se různící osoby, čili jedna toliko, Maria Magdalenská?“²³ Ačkoliv ví, že mnozí „je pokládají za tři od sebe se různící osoby“,²⁴ sám říká, že „církev katolická je má za jednu a touž osobu, v mešní modlitbě na den Maří Magdaleny, kající onu ženu zřejmě nazývající sestrou Lazarovou.“²⁵ Svůj postoj hned vyjadřuje slovy: „Tímto jediným důvodem, byť sic žádného jiného k tomu nepřistoupilo, i já jediné toliko Marie přijímám, Marie Magdalenské.“²⁶ Tím je pro něho problém vyřešen. Je jasné, že článek už pak nemusí být žádnou kritickou studií. Jedná se skutečně spíše o hagiografické pojednání, v němž se autor orientuje podle „patero příběhů“²⁷ z evangelií, ale z velké části předkládá své zbožné úvahy, kterými se snaží oslavit Marii Magdalénu.

Nejrozsáhlejší příspěvek o Marii Magdaléně je článek právě s názvem „O Marii Magdaléně“ od Jana Turnera, který vyšel v 1. a 2. čísle ročníku 1865.²⁸ Hned na začátku svého článku J. Turner říká, že od času Řehoře Velikého († 604) „jest všeobecné mínění církve římské“,²⁹ že hřišnice u Lk 7,37, Marie Magdaléna u Lk 8,2 a Marie, jejíž bratr byl Lazar, „jedna a tatáž osoba jest“.³⁰ Autor to dokládá liturgickými texty: hymnem na svátek 22. července, orací z misálu³¹ a evangeliem z Lk 7 o svátku sv. Marie Magdalény. Nato se zmiňuje o opačném názoru, který se objevil v 16. století. Jmenuje několik jmen, především francouzského exegetu

²² V roce 1830 byl farářem v Zubrnicih (nedaleko Ústí nad Labem), ale v r. 1832 je označen jako „farář Křešický“.

²³ ZAHRAVNÍK, „Maria Magdalenská“, s. 519. Pravopis v citacích z tohoto článku je modernizován.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ ZAHRAVNÍK, „Maria Magdalenská“, s. 519n.

²⁷ ZAHRAVNÍK, „Maria Magdalenská“, s. 523.

²⁸ J. TURNER, „O Marii Magdaléně“, *Časopis katolického duchovenstva* 1865, č. 1, s. 36–41; č. 2, s. 121–130.

²⁹ TURNER, „O Marii Magdaléně“, s. 36.

³⁰ TURNER, „O Marii Magdaléně“, s. 37.

³¹ Je to orace z misálu, vydaného roku 1570, kde se jasně ztotožňuje Marie Magdaléna s Marií, sestrou Lazarovou: „Beātæ Mariæ Magdalænæ, quæsumus, Dómine, suffrágiis adjuvémur: cujus précibus exorátus, quatrídúanum fratrem Lázarus vivum ab ínferis resuscitásti“.

Fabera Stapulensise (jmenoval se vlastně Jacques Lefèvre d'Étaples). Pak předkládá důvody „Fabrovy a stoupenců jeho“, a to z Písma svatého i z tradice.³² Pro první oblast vyjmenovává 6 bodů (pod písmeny *a* až *f*). Z nich má patrně největší význam skutečnost původu: hříšnice z Lk 7 byla z Galileje, sestra Lazarova z Betánie u Jeruzaléma (to se dotýká bodů *a* i *f*). Z oblasti tradice jmenuje Turner řecké kalendáře, ale i některá latinská martyrologia a rovněž tradici o různých hrobech Marie Magdalény a Marie, sestry Lazarovy. Proti tomu pak uvádí několik jmen těch, kteří už v 16. století (např. John Fisher, biskup z Rochesteru) odmítli zpochybnění názoru latinské církve o tom, že všechna patřičná místa v evangeliích mluví pouze o jedné osobě, již byla Marie Magdaléna. Turner pak po jednotlivých bodech vyvrací předcházející argumenty pro tři různé osoby. K otázce původu uvádí, že hříšnice z Lk 7 nemusela pocházet z Nainu a že k pomazání mohlo dojít v Jeruzalémě. To opírá o tvrzení, že evangelista Lukáš v 8,12 „pokračuje ve vypravování o činnosti Pána Ježíše, z Judska a z města Jeruzaléma se vrátivšího“.³³ To ovšem zřejmě neodpovídá tomu, co čteme v Lukášově evangeliu (ať už došlo k záměně s Jan 8,12 nebo mělo být Lk 8,2). Ale tím vlastně vysvětlující protiargument padá. K objasnění původu i titulu Marie Magdalény však Turner také dodává, že se nazývala „od místa rodinného Magdala, odkudž později s příbuznými svými do *Bethanie* se odstěhovala“.³⁴ Velmi fundované se na první pohled může zdát, když Turner argumentuje pro spojitost Lk 7; 8 a 10 překladem Lk 10,39, kde evangelista hovoří o Martině sestře Marii. Turner toto místo tlumočí: „kteráž *také* sedíc u noh Páně, poslouchala slova jeho“.³⁵ Příslovcem *také* překládá spojku *καί* v řeckém textu (Vulgáta má „etiam“). A z toho vyvozuje: „Slovíčkem (*καί*) *také* chtěl Evangelista říci, že tatáž (*sic*) Marie při jiné příležitosti také (též) stála u nohou jeho.“³⁶ Toto *καί* však podle všeho patří k oněm poměrně častým *καί* po vztažném zájmenu (jasný příklad je výše v Lk 10,30), která jsou bez viditelného významu, a proto je není třeba překládat (jedná se tedy o pleonastické *καί*).³⁷ Vztažné zájmeno *ἧ* v Lk 10,39 není však

³² TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 37–39.

³³ TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 39.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 40.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Viz M. ZERWICK, *Graecitas biblica Novi Testamenti exemplis illustratur*, Roma: PIB, 1966, § 463 s pozn. 1, kde Zerwick vyjmenovává téměř 70 novozákonních míst (u některých se jedná o různočtení), na nichž po vztažném zájmenu následuje *καί*. Pouze o dvou

textově kriticky jisté (ve vydání Nestle-Aland je v hranatých závorkách). V případě jeho nepřítomnosti v původním textu by se však u tohoto καί jednalo o tzv. „parataktické καί“,³⁸ které slouží k navázání na předcházející text. V obou případech by však pozorného čtenáře pouze Lukášova evangelia (tj. bez vlivu textů z dalších evangelií) těžko mohlo napadnout, že v 10,39 se připomíná žena, o které byla řeč v 7,36–50. Znamená to, že tento Turnerův na první pohled dost fundovaný argument je vlastně pouze bublina, nehledě na to, že „sedět u nohou“ (srov. Lk 10,39) není totéž co „stát u nohou“ (srov. Lk 7,38). V závěru argumentace z Písma zastává pohled, který lze najít už u sv. Augustina (*De cons. ev.* 2, 39), že Jan 11,2 naráží „na onu hříšnici“ z Lk 7.³⁹ To je ovšem míchání evangelií, které dnes už nemůže přesvědčit. Pokud jde o tradici, může se Turner samozřejmě opřít o „tradice a martyrologia církve latinské“.⁴⁰ Druhá část Turnerova článku obsahuje už jen výklad „Prvého pomazání Páně“ (Lk 7,36–50)⁴¹ a „Druhé pomazání Páně“ (Mt 26,6–13)⁴² se samozřejmým předpokladem, že v obou textech vystupuje jedna a táž žena.

V roce 1916 publikoval v ČKD článek o Marii Magdaléně František Xaver Kryštůfek (1842–1916), probošt kapituly u Všech svatých a profesor církevních dějin na Univerzitě Karlově. Jeho příspěvek nese název „Sv. Maří Magdaléna“⁴³ a hned od začátku je poznat, že hájí Marii Magdalénu, Marii, sestru Martinu a Lazarovu, a veřejnou hříšnici jako jednu osobu. Cíl svého příspěvku formuluje slovy: „Nám jde o to, ukázati, že přesvědčení církve sv. jest pravé.“⁴⁴ Přesvědčení o jedné Marii Magdaléně je jako samozřejmé předpokladem celého dalšího textu článku. Podle Kryštůfka Jan 11,2 „nemůže se vztahovati na pomazání, které sv. Jan níže (12,3 a s ním sv. Matouš 26,6–7; sv. Marek 14,3) vypravuje, poněvadž by to nemělo žádného významu, aby tutéž věc dvakráte týmiž slovy vypravoval“.⁴⁵ Také tento autor spojuje bez problémů Jana

z nich (2 Kor 3,5n. a Flp 2,5) uvažuje v §§ 464 a 465, zda tam καί nemá svůj plný význam (= „také“).

³⁸ Viz H. SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium: Kommentar zu Kap. 9,51–11,54*, Freiburg: Herder, 1994, s. 156.

³⁹ TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 41.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 121–126.

⁴² TURNER, „O Marii Magdaleně,“ s. 126–129.

⁴³ F. X. KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ *Časopis katolického duchovenstva* 1916, č. 1, s. 8–13; č. 2, s. 91–95.

⁴⁴ KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ s. 8.

⁴⁵ KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ s. 9.

s Lukášem: „teď sv. Jan jmenuje jméno, které sv. Lukáš zamlčel.“⁴⁶ Velká část článku představuje spíše katechetické komentování evangelních textů (Lk 7,36–50; 8,1–3; Mk 16,9; Mt 26,5–13; Mk 14,3–9; Jan 12,1–8; Jan 19,25; Jan 20,1–18). Kryštofek se však projevuje jako církevní historik, když obsírněji hovoří o Marii Magdaléně „v liturgii, u sv. Otcův a církevních spisovatelův a v dějinách“.⁴⁷ Zřejmě kladně přijímá také tradici o poustevnickém životě Marie Magdalény ve Francii,⁴⁸ když podle něho zůstává „v platnosti důkaz Bollandisty Jana du Sollier, kterým hájí jednu Marii Magdalénu jako sestru Lazarovu a její pobyt v Provinci“.⁴⁹

O více než 20 let později, v roce 1937, uveřejnil poměrně krátký příspěvek Jan Merell s názvem „Marie Magdalena byla hříšnicí a sestrou Lazara?“⁵⁰ Jedná se spíše o referát o článku Urbana Holzmeistera, profesora Papežského biblického institutu v Římě, v časopise *Verbum Domini* 16 (1936): 193–199. Podle Merella Holzmeister „dokazuje, že Marie Magdalena není ani onou hříšnicí, o které mluví sv. Lukáš (7,36–50), ani Marii z Betanie, která byla sestrou Marty a Lazara.“⁵¹ Merell uvádí Holzmeisterovy důvody ve třech hlavních bodech: „1. Marie Magdalena není anonymní hříšnicí, o které mluví sv. Lukáš (7,36–50).“⁵² Hlavní důvod je ten, že v Lk 8,2 je Magdaléna uvedena jako nová osoba, „o které ještě nebylo řeči“.⁵³ „2. Marie Magdalena nebyla sestrou Lazarovou a pečlivé Marty.“⁵⁴ Zde je důležité rozdílné bydliště a to, že v Jan 19,25 nepřipomněl evangelista totožnost Marie Magdalény „se sestrou Lazarovou“.⁵⁵ Třetí bod je představen konstatováním: „Nejtěžší otázka jest, zda hříšnice byla sestrou Lazarovou.“⁵⁶ Problém spočívá v tom, zda Jan 11,2 odkazuje na pomazání v Lk 7. Tradiční názor s tím jasně počítal. Ale „P. Holzmeister však se snaží dokázati, že sv. Jan 11,2 nepopisuje pomazání sv. Luk. 7, nýbrž, že ‘anticipando’ dotýká se události, kterou obsírně-

46 Tamtéž.

47 KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ s. 92–95, citát je z nadpisu na s. 92.

48 KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ s. 94.

49 KRYŠTŮFEK, „Sv. Maří Magdaléna,“ s. 95.

50 J. MERELL, „Marie Magdalena byla hříšnicí a sestrou Lazara?,“ *Časopis katolického duchovenstva* 1947, č. 2, s. 155–157.

51 MERELL, „Marie Magdalena,“ s. 155.

52 Tamtéž.

53 MERELL, „Marie Magdalena,“ s. 156.

54 Tamtéž.

55 Tamtéž.

56 Tamtéž.

ji líčí v další kapitole“.⁵⁷ Je zde poukaz na věcné rozdíly mezi Lk 7,38 a Jan 11,2 a 12,3. Nakonec je zmíněna i tradice, která „mluví spíše pro rozdílnost tří učednic Páně“.⁵⁸ Nemálo významné ovšem je, že v posledním odstavci svého referátu J. Merell říká: „P. Holzmeister však se svojí sentencí není osamocen. Z dnešních největších katol. exegetů ji zastává sám P. Lagrange, F. Prat, Th. Innitzer, P. Ketter, J. Sickenberger a j.“⁵⁹ Tito katoličtí biblisté, ačkoliv většinou nepatřili k nějakému progresivnímu směru,⁶⁰ dokázali si klást kritické otázky a uměli se kromě jiného řídit zásadou, ke které se hlásil také Jan Ev. Krbec a která samozřejmě platí nejen pro události stejné, ale i jen podobné, tj. nepřistřihovali smysl textu, ale brali ho, „jak jest a stojí, navzdor jiným podobným, avšak v některých případech rozdílným místům, buď u téhož spisovatele, aneb u jiných“. Čeští teologové, kteří se zabývali otázkou Marie Magdalény, to většinou zřejmě tak nedokázali. Musíme jistě ocenit jejich poctivou snahu při poučování druhých zachovat věrnost tradici, ale přitom se nedovedli dostatečně ptát a zkoumat. Skoro se zdá, že otázku historické a liturgické tradice pokládali téměř za otázku víry. Dostatečně se nezamysleli (to platí od J. Turnera dále) nad tím, co napsal např. František Sušil ve svém komentáři k Lukášovu evangeliu. Třebaže se sám klonil k jedné Marii Magdaléně, přece k tomu dodal: „Ostatně víme, že otázky ty dogmám nepatříce na přetřes svobodně se ponechávají, ačkoli každé badání o nich šetrně si vésti повинno.“⁶¹ Možná mohli dospět k hlubšímu odhalení problematiky a aspoň ke konstatování otevřenosti otázky Marie Magdalény, i když by to asi neuspokojilo jejich čtenáře. Merellova informace pak už jen předložila hotové dílo.

Nelze vyloučit, že by i dnes někdo řekl, že otázka Marie Magdalény není jednoznačně vyřešena, nebo dokonce by se hlásil k tradičnímu ztotožnění Marie Magdalény se sestrou Lazara a Marty a s hříšnicí z Lk 7. Přitom by mohl snad i poukázat na liturgii, která i dnes slaví 22. čer-

⁵⁷ MERELL, „Marie Magdalena,“ s. 157.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Např. P. Ketter († 1950), profesor Nového zákona v Trevíru, je ve stručném životopisném hesle (F. MUSSNER, „Ketter, Peter,“ in *Lexikon für Theologie und Kirche*, sv. 6, ed. J. Höfer – K. Rahner, Freiburg: Herder, 1961², sl. 130) charakterizován jako „konzervativní“. Z dalších byl Th. Innitzer v letech 1932–55 vídeňským arcibiskupem.

⁶¹ František SUŠIL, *Evangelium svatého Lukáše*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1865, s. 82. Není jasné, zda tato věta patří ještě k citovanému názoru Natalis Alexandra († 1724) nebo je vlastní formulací F. Sušila. Ten však ji nepochybně plně přijímá.

vence památku sv. Marie Magdalény a za týden nato, tj. 29. července, potom památku sv. Marty, takže je tím naznačeno, že tyto ženy patří k sobě. To je formálně pravda, ale současné liturgické texty památky sv. Marie Magdalény obsahují už jen to, co se v Novém zákoně výslovně říká o Marii Magdaléně.⁶² Případné zavedení nových svátků či památek (např. Marty sestra Marie) by vyžadovalo delší tradici úcty a ta asi hned tak nevznikne. Z hlediska exegeze je však otázka prakticky jasná. Dnes bychom těžko našli významného biblistu, který by zastával názor, že Jan 11,2 odkazuje na pomazání, o kterém se vypráví v Lk 7. Rozšířený je naopak názor, že u Jan 11,2 se jedná o glosu, která byla připojena později, aby anticipačně odkázala na Jan 12,3.⁶³ Také bychom těžko našli v moderních komentářích k Lukášovu evangeliu názor, který by obhajoval totožnost Marie Magdalény v Lk 8,2 s ženou hříšnicí z Lk 7,36–50. Pro evangelistu Lukáše se jednalo zřejmě o ženu, jejíž jméno neznal, a Marii Magdalénu představuje v 8,2 jako novou postavu.⁶⁴

3. ZÁVĚR

Zpracování obou témat v ČKD vykazuje známky, které vybízají k uznání, ale také ke kritice. Je třeba uznat podnětné vyslovení důležitosti znalosti novozákonní řečtiny. Musíme uznat poctivou snahu a ochotu posloužit druhým zpracováním tématu Marie Magdalény. Příspěvky k tomuto tématu byly asi reakcí na požadavky a očekávání čtenářů. Ale vědecký přístup u obou témat vykazuje zřetelné nedostatky. Ty se týkají malé ochoty promýšlet a domýšlet detaily a klást si hlubší a kritické otázky, přesně rozlišovat jednotlivosti a vnímat souvislosti. Z toho pak vyplývá spokojenost s více či méně povrchním zvládnutím problematiky,

⁶² Platí to rozhodně také o latinských textech *Liturgie hodin*.

⁶³ Tak např. R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, 2. Teil, Freiburg: Herder, 1971, s. 403: „eine Glosse, die dem Leser erläutert, wer die eben genannte Maria war“. Podobně: R. E. BROWN, *The Gospel according to John (I–XII)*, London: G. Chapman, 1971, s. 423: „a parenthesis added by an editor“, nebo M. THEOBALD, *Das Evangelium nach Johannes: Kapitel 1–12*, Regensburg: F. Pustet, 2009, s. 726: „eine nachträgliche Glosse“.

⁶⁴ Viz např. SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium: Kommentar zu Kap. 1,1–9,50*, Freiburg: Herder, 1969, s. 446 a pozn. 19. Také: J. A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke (I–IX)*, New York: Doubleday, 1981, s. 688; W. RADL, *Das Evangelium nach Lukas. Erster Teil: 1,1–9,50*, Freiburg: Herder, 2003, s. 509, pozn. 31.

takže potom ani ochotná služba čtenářům nemá odpovídající kvalitu. To všechno může být jistě poučením pro teologickou práci i v současnosti.

**Biblical Studies in ČKD: Reasons for both Praise and Critique
Tested with Two Topics: the Language of the New Testament and Mary Magdalene**

Key words: Czech Journal for/of Catholic Clergy; New Testament Greek; Mary Magdalene

Abstract: ČKD (*Journal for/of Catholic Clergy*), which was published in Czech in 1828–52 and 1860–1948, also contained a number of articles on Biblical topics. This article attempts to test the quality of the contributions concerning the language of the New Testament (one article from 1852) and Mary Magdalene (articles from 1830, 1865, 1916, and 1937). Although this is undoubtedly a pioneering work (on the importance of a knowledge of the language of the New Testament) and an effort to serve the readers and corroborate the liturgical tradition (in the first three articles on Mary Magdalene), a more searching critique and better discernment would have been desirable for both themes.

Prof. Ladislav Tichý, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc